

2010-03-29

1 (19)

Dnr 99-2009:477

Fosie stadsdelsförvaltning

Box 31065  
200 49 Malmö

## Kvalitetsgranskning av fritidshem i Fosie stadsdel i Malmö kommun

### Inledning

Skolinspektionen har under perioden augusti till december 2009 genomfört en granskning av kvaliteten i fritidshem. Närmare 80 fritidshem i 17 kommuner har granskats. Fem fritidshem i Fosie stadsdel i Malmö kommun ingår i granskningen, nämligen fritidshemmen i Augustenborgsskolan, Gullviksskolan, Hermodsdalsskolan, Munkhätteskolan och Nydalaskolan. Dessa fritidshem besöktes i oktober 2009.

### Bakgrund

Fritidshemmen utgör en stor del av svenska barns vardagsliv. Många barn tillbringar huvuddelen av sin aktiva fria tid under eftermiddagar och lov på fritidshemmen. Vistelsetiderna kan vara långa, särskilt för de yngre barnen. Vistelsen i fritidshemmen är visserligen inte obligatorisk men i praktiken saknar barn och föräldrar möjliga alternativ. Antalet barn i fritidshemmen har tredubblats sedan 1990. Barngruppernas storlek har ökat kraftigt och personaltätheten har minskat. Denna kvalitetsgranskning syftar dels till att få en bild av om barnen i de granskade fritidshemmen erbjuds en god pedagogisk verksamhet och en god omsorg, dels att peka på förtjänster och utvecklingsområden för berörda kommuner och fritidshem.

### Granskningsområden

Kvalitetsgranskningen ska ha fokus på kvaliteten i den verksamhet som erbjuds barn i fritidshemmen under morgnar, eftermiddagar och lov. Med detta som utgångspunkt ska kvalitetsgranskningen undersöka och analysera:

1. **Erbjuder fritidshemmen en meningsfull fritid?**
  - Upplever barnen verksamheten som stimulerande och lustfylld?
  - Anpassas verksamheten till barns olika ålder, mognad, kön, intressen och erfarenheter?
2. **Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?**
  - Finns det en medveten avsikt med verksamheten?
  - Syftar den till att utveckla barnen emotionellt, socialt, fysiskt och intellektuellt?

### 3. Är omsorgen om barnen god?

- Finns det förutsättningar att erbjuda barnen en fysiskt god vistelsemiljö som är säker och trygg?
- Finns det förutsättningar för barnen att skapa nära och positiva relationer till såväl kamrater som personal?

(För författningsstöd till granskningens frågeområden – se bilaga)

#### Tillvägagångssätt

Varje fritidshem har besökts under två dagar. Verksamhetsbesök, intervjuer med barn, föräldrar, personal och ledning har genomförts. Dessutom har personal samt barn i årskurs 4 svarat på enkäter. Skolinspektionen har också intervjuat barn- och ungdomsutskottets vice ordförande och barn- och ungdomschefen. Ledningen för respektive fritidshem har sakgranskat beskrivningar och bedömningar. De som besökt och granskat de fem fritidshemmen är Helene Roslund, Ebba Svartz, Verica Stojanovic, Liselott Granberg, Inger Bülow samt Kerstin Haster från Skolinspektionen avdelningen i Lund.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens rapport "Kvalitet i fritidshem". Resultatet från enkätundersökningen redovisas endast i denna rapport.

Ytterligare information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

## Skolinspektionens iakttagelser

Fosie stadsdel ligger i utkanten av centrala Malmö och har ungefär samma variation i befolkningsammansättningen och i boendeformer som Malmö kommun generellt. Stadsdelen har områden med låga materiella förutsättningar och stora sociala problem men också välmående områden. Människor från ett stort antal länder och kulturer bor i stadsdelen. Fosie stadsdel innehåller allt från grönområden till industribyar. En aktiv möteskultur och ett rikt föreningsliv karaktäriserar också stadsdelen.

#### Augustenborgsskolans fritidshem

Augustenborgsskolan är en skola med cirka 700 elever, från förskoleklass till och med årskurs 9. Eleverna kommer från ett socioekonomiskt blandat upptagningsområde. Skolan har musikklasser och rekryterar från och med årskurs 3 elever från andra delar av Malmö. På avdelningarna för de yngre barnen har majoriteten av barnen annat modersmål än svenska. På en av avdelningarna har drygt en tredjedel av barnen bedömts vara i behov av särskilt stöd. Fritidshemmet består av fyra avdelningar med totalt cirka 190 barn. De är fördelade på avdelningen för förskoleklassen med 29 inskrivna barn, avdelningen för årskurs ett och två med 47 barn samt en avdelning för årskurs 3–6, som delats i två grupper, med 47 respektive 73 barn. Varje avdelning har tre personal förutom den med 73 barn som har fyra personal. Närmare två tredjedelar av personalen har högskoleutbildning med inriktning mot fritidshemmet. Drygt 25 barn har långa vistelsetider, dvs. har såväl morgon- och eftermiddagsomsorg under större delen av öppethållandet samt vistas där under större delen av loven. Cirka 150 av barnen äter mellanmål i en särskild byggnad "Puttes restaurang", där också omkring 30 barn serveras frukost från en buffé. De olika avdelningarna finns lokaliserade till dels lokaler som samutnyttjas med skolan, dels lokaler som i huvudsak disponeras av fritidshemmet. I skolans omedelbara närhet finns en större park, fotbollsplan och en välutrustad kommunal lekplats.

***Erbjuder fritidshemmet en meningsfull fritid?****Vad har Skolinspektionen sett?*

Verksamheten vid de olika avdelningarna skiljer sig åt. För de yngre barnen finns ett relativt stort och varierat utbud av spel, leksaker, material för rollekar och skapande som barnen har mer eller mindre fri tillgång till. De yngre barnen deltar i övergripande projekt som pågår under terminen med teman om superhjältar eller "plats på scen". Periodvis genomförs också filmvisning med efterföljande diskussioner. Minst en gång varje månad åker barnen på "utedagen" i väg på utflykt med buss till olika platser i eller runt Malmö. Verksamheten för de äldre barnen domineras av fysisk aktivitet och utevistelse. Mycket av verksamheten förläggs utomhus och vid besöket uppmärksammades att många av de äldre barnen, som inte deltog i fotbollen, saknade meningsfull sysselsättning. Under veckan finns återkommande vuxenledda inslag med besök i idrottshallen, läsgrupp och "pyssel". På grund av barngruppens storlek eller hur verksamheten organiseras kan bara en mindre grupp barn varje vecka delta i dessa vuxenledda aktiviteter. En stor del av pojkarna men även någon flicka deltar i fotbollen som leds av en idrottsintresserad personal. Materiel och spel är inlåst och barnen behöver be om tillstånd för att få arbeta med det. En del spel är inkompleta och delvis trasiga. Verksamheten för de äldre barnen har inga inslag som förbereder dem för att på sikt klara sig utanför fritidshemmet. Personalen uppger att de utformar verksamheten efter att ha lyssnat in vad barnen är intresserade av men barnen upplever enligt intervjuerna inte att de i större mån kan påverka verksamhetens utformning. Det är svårt, menar personalen bland de äldre barnen, att genomföra samlingar som man hade förr, eftersom det är för stor oro i barngruppen och det i övrigt saknas kanaler och forum för barnens inflytande. Under loven är verksamheten även för de äldre barnen mer planerad och personalen upplever att man då kan ge sig ut på längre utflykter, slipper avbrott i verksamheten.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Lovverksamheten vid fritidshemmet erbjuder en i huvudsak stimulerande och rolig fritid. Eftermiddagsverksamheten för de yngre barnen är varierad både vad gäller fria aktiviteter som planerade vuxenstyrda aktiviteter och innehåller inslag som stimulerar barnen att utvecklas såväl socialt, fysiskt, intellektuellt och emotionellt. De äldre barnen behöver erbjudas en mer varierad verksamhet, både beträffande de fria och de planerade aktiviteterna. Verksamheten för de äldre barnen behöver också innehålla inslag som ger barnen kunskaper och erfarenheter av omvärlden och förbereder dem att på sikt klara sig på egen hand. Samtliga avdelningar behöver involvera barnen i en demokratisk process och ge dem ansvar och inflytande över verksamhetens utformning.

***Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?****Vad har Skolinspektionen sett?*

Personalen för de yngre barnen uppger att de diskuterar fritidshemmets nationella uppdrag och har en pedagogisk avsikt med verksamheten. Personalen har här planerat höstterminen i en mål- och verksamhetsplan. Här anges också vad olika inslag syftar till, vilken förståelse eller förmåga man vill att barnen ska utveckla genom den erbjudna aktiviteten. Motsvarande planering eller uttalade syfte med den erbjudna verksamheten finns inte beträffande övriga avdelningar. Personalen här menar att verksamheten har försämrats till att i dag ha sin tonvikt mest vid tillsyn och omsorg. Orsaken är enligt personalen att barngruppen är för stor och ökar hela tiden och att skolan tar mycket av personalens tid. Fritidshemspersonalen har undervisningsuppdrag i skolan, håller i utvecklingssamtal och är mentorer för barnen. Skolans ledning vill å sin sida se en röd tråd mellan barnens skoltid och fritidshemstid och uppger att verksamheten för de äldre barnen behöver utvecklas pedagogiskt: "Alla ska ha en

tanke med varför barnen behöver just denna aktivitet just nu". Förutom medarbetarsamtal har ledningen var sjätte vecka enskilda samtal med personalen om syfte och mål med fritidshemmets verksamhet. Ledningen vill också utveckla diskussionerna i personalgruppen för att åstadkomma ett samband mellan den verksamhet som erbjuds barnen och de nationella målen i läroplanen och Skolverket Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem. Personalen har sex timmars planeringstid i veckan och varje dag en halvtimmes "ställtid" för att förbereda eftermiddagens aktiviteter. Personalen menar att planeringstiden i huvudsak används för att planera skolans verksamhet. Ledningen har påtalat att tiden disponeras av fritidspedagogerna och skall innefatta planering för båda verksamheterna men att större delen av tiden är tänkt för planering av fritidshemsverksamheten. Föräldrarna informeras om verksamheten vid föräldramöte, via veckobrev eller på papper. Informationen till barnen sker huvudsakligen muntligt. Personalen deltar i de planerade aktiviteter men få exempel syntes vid observationerna där man utmanade eller stödde barnen i deras lek. Personalen anger att det finns pojkar som pysslar och flickor som spelar fotboll men personalen har inte diskuterat eller enats kring förhållningssätt och strategier som syftar till att motverka traditionella könsmönster.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Verksamheten vid avdelningarna för de yngsta barnen har i högre grad än övriga avdelningar en pedagogisk avsikt med den erbjudna verksamheten. Denna verksamhet utformas från barngruppens intressen och behov och utmanar barnen att prova på nya aktiviteter. Denna verksamhet stimulerar utöver barnens fysiska och sociala utveckling även den emotionella och intellektuella utvecklingen. Verksamheten för de äldsta barnen är mer rutinmässig och erbjudna aktiviteter liksom personalens förhållningssätt i arbetet med barnen behöver präglas av en större medvetenhet och syfta till att bidra till barnens utveckling. Arbetet för att motverka traditionella könsmönster behöver öka. Planeringstiden behöver utnyttjas för att bättre förbereda fritidshemmets verksamhet under eftermiddagstid. De nationella målen och kraven behöver i högre grad bilda utgångspunkt för den verksamhet som erbjuds barnen. Informationen till de äldre barnen om verksamhetens planering behöver bli bättre.

Enligt 7 kap. 2 § grundskoleförordningen ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.

Vid besöket på Augustenborgsskolan framkommer att fritidspedagoger genomför utvecklingssamtal för de elever som fritidspedagogen är "mentor" för. Arbetslaget i vilket fritidspedagogen ingår har tillsammans förberett utvecklingssamtalet och läraren, som ansvarar för undervisningen, har skrivit det skriftliga omdömet. I arbetslagen ingår lärare med olika kompetenser samt fritidspedagoger. Enligt grundskoleförordningen ska utvecklingssamtal hållas av lärare vilket, enligt Skolinspektionens bedömning, innebär att utvecklingssamtal inte kan genomföras av en person som är anställd som fritidspedagog. Rektorn måste därför säkerställa att utvecklingssamtal genomförs av lärare.

*Är omsorgen om barnen god?*

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Personalen har rutiner för tillsyn och närvarokontroll. Mycket kraft läggs utomhus på att ha uppsikt över de minsta barnen så att de inte ger sig ut på en mycket näraliggande parkeringsplats. Detta kommer inom kort att avhjälpas med en grind. De äldre barnen har möjlighet att dra sig undan för lugn och ro enskilt eller i mindre grupp inomhus. Detta kräver dock tillåtelse från personalen. Möjlig-

heterna för barnen i årskurs 1–2 till lugn och ro är sämre eftersom verksamheten bedrivs i klassrummen. Periodvis stängs ett eller två rum av för utvecklingssamtal med påföljd att fritidshemmet får tränga in sig i övriga rum. Under utedagen serveras mellanmålet utomhus. För de yngre barnen finns inga sittplatser och barnen intog vid besöket maten stående eller gående även om det enligt ledningen finns sittunderlag till samtliga barn som ska användas för dessa dagar. All personal är utbildad i ett särskilt program för social och emotionell träning (SET) och flera har uppgifter kring detta under skoltid. Inget särskilt arbete pågår kring kamratskap och social förmåga under fritidshemstid utan personalen ingriper på förekommen anledning. Enligt barn, personal och ledning är relationerna mellan barnen övervägande goda. Personalen uppehåller sig i närheten av barnen men de äldre barnens personal anser att de på grund av det stora antalet barn har liten möjlighet att dagligen relatera till varje barn i samtal eller på annat sätt. "Kvalitetstiden blir mindre och mindre, börjar man med något blir man alltid avbruten" säger någon personal i intervjun. Intervjuade äldre barn uttrycker en solidaritet och förståelse för personalens arbetssituation och att det kan ta lång tid innan de får hjälp eller besked om något och anser att de inte kan kräva mer av personalen under rådande förhållanden. Några barn anger att det med jämna mellanrum förekommer situationer då någon personal skriker och skäller på dem och att de känt obehag av detta.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Tillsynen och säkerheten för barnen framstår som i huvudsak god. Personalen har i huvudsak ett positivt förhållningssätt till barnen men fritidshemmet måste säkerställa att barn inte känner obehag inför personals förhållningssätt. Personalen behöver diskutera hur arbetet för att förebygga alla former av kränkande behandling ska bli aktivt också under fritidshemstid. Ledning och personal behöver också diskutera hur man ska arbeta för eller organisera verksamheten så att relationerna mellan vuxna och barn inte blir ytliga och präglas av ständiga avbrott och personalens stress. Barnens möjligheter att få lugn och ro inomhus i avdelningen för årskurs 1 och 2 behöver uppmärksammas. Det är också angeläget att barn under utedagarna i praktiken ges möjlighet till lugn och att sitta ned när de intar sitt mellanmål.

### **Gullviksskolans fritidshem**

*Gullviksskolan är en skola med förskoleklass och årskurserna 1–6 samt fritidshem. Skolan ligger i ett villaområde men det finns även flerfamiljshus i skolans upptagningsområde. Skolgården är stor med fotbollsplan, olika lekredskap, gröna ytor, buskar m.m. Fritidshemmet har tidigare haft fyra avdelningar men har vid besöket tre avdelningar på grund av att elevunderlaget har minskat. Avdelningarna heter Regnbågen, Stjärnan och Solen. På Regnbågen finns 39 barn och på Stjärnan 40 barn i åldern 6–8 år och på Solen finns 56 barn i åldern 9–12 år, totalt 135 barn i fritidshemmet. Personalen består av fem fritidspedagoger, tre förskollärare och fyra barnskötare. En stor andel av barnen har annat modersmål än svenska. Avdelningarna är sammanslagna under morgnar och vid stängningen på eftermiddagen. Vid mellanmålet är det per avdelning cirka 35 barn tillsammans med tre till fyra personal. Cirka hälften av de äldre barnen har såväl morgon- som eftermiddagsomsorg. Lokalerna är ändamålsenliga och anpassade för verksamheten i fritidshemmet och under eftermiddagen har de tillgång till hela skolan inklusive gymnastiksalen.*

### **Erbjuder fritidshemmet en meningsfull fritid**

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Genom intervjuer med barn, föräldrar, skolledning och personal samt genom observationer kan Skolinspektionen konstatera att Gullviksskolans fritidshem erbjuder barnen en meningsfull fritid i hög grad. Det finns ett varierat utbud av fria aktiviteter i en stimulerande miljö både ute och inne.

Samtliga avdelningar har planerade aktiviteter varje dag men också stort utrymme för fri lek och utvistelse. Regnbågen har fasta aktiviteter/tema varje dag i veckan som gäller för höstterminen 2009, exempelvis akvarellmålning, bakgrupp, sygrupp och fri lek ute och inne. Detta kompletteras med en ny aktivitet varje dag. En av personalen sa: "Vi ska erbjuda något nytt varje dag som lockar barnen, det får inte bara vara fri lek". De erbjuder också långsiktiga projekt som är samplanerade med skolans undervisning till exempel arbetar fritidspedagogerna med barnen i fritidshemmets ateljé med tema rymden och besöket på Nimis. Fantasifulla alster ligger synliga i ateljén. Barnen har stora möjligheter att välja olika rum för olika typer av aktiviteter och det finns möjlighet till både avkoppling och koncentrerade aktiviteter. Det finns till exempel en "drömstol" som både barn och vuxna kan sitta i om de vill läsa eller bara vara. Att barnen har möjlighet till lugn och ro framkommer i samtliga intervjuade grupper och genom Skolinspektionens observationer. Verksamheten för de äldre barnen är väl anpassad i egna lokaler på skolan. Barnen får ökat ansvar efter mognad och ålder och personalen genomför olika aktiviteter som förbereder dem för att klara sig utanför fritidshemmet. De gör regelbundet studiebesök under terminerna men erbjuder också på loven en varierad verksamhet med besök och utflykter utanför fritidshemmet. Barnen säger i intervjun att: "Det är alltid roligt på fritidshemmet." De tre avdelningarna arbetar i olika grad för att barnen ska ha inflytande över verksamhetens planering och innehåll men menar att detta är ett utvecklingsområde. Även skolledningen anser detta.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Verksamheten är varierad och anpassad efter barnens olika åldrar, mognad och intressen. Vidare är verksamheten stimulerande och lustfylld. Barnens delaktighet och inflytande över den planerade verksamheten kan dock ytterligare förbättras. Sammantaget erbjuder Gullviksskolans fritidshem barnen en meningsfull fritid med god kvalitet.

***Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?***

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Genom de observationer, intervjuer och spontana samtal som Skolinspektionen genomförde kan konstateras att verksamhetens utformning och innehåll är i god överensstämmelse med de nationella styrdokumenterna. Skolledningen uppger att verksamheten är väl genomtänkt och att personalen är mycket kompetent. Föräldrarna säger i samtalen att de är oerhört nöjda med den verksamhet som deras barn erbjuds i fritidshemmet. Personal och ledning beskriver att de utgår från gruppen och från de enskilda barnen när de planerar innehållet i verksamheten. Genom att observera och samtala tar de reda på behov, intressen och erfarenheter och planerar verksamheten därefter. Vidare stimulerar verksamheten barnens nyfikenhet och lärande såväl som att personalen arbetar medvetet för att barnen ska prova på nya aktiviteter. I samtalen menar dock både skolledning och personal att de inte arbetar tillräckligt aktivt med att motverka traditionella könsmönster. Skolledningen träffar personalen regelbundet för att informera och till viss del diskutera verksamheten. Både skolledning och personal uppger att de sällan diskuterar verksamheten med utgångspunkt i läroplanen eller Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem, när de planerar eller utvärderar verksamheten. Personalen önskar också en tydligare återkoppling från skolledningen av de utvärderingar som genomförs. Skolledningen säger att de uppmuntrar de förslag som kommer från personalen, speciellt de förslag som utgår från att se verksamheten i skola och fritidshem som en helhet. I samtalen med skolledningen framkommer att rektorn och de biträdande rektorerna i olika grad är förtrogsna med fritidshemmets nationella uppdrag och med den dagliga verksamheten. Någon speciell information till föräldrarna om fritidshemmets nationella uppdrag ges inte.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Verksamheten vid Gullviksskolans fritidshem har en tydlig pedagogisk utgångspunkt i överensstämmelse med de nationella styrdokument. Verksamheten utformas utifrån såväl barnens önskemål som utifrån en medveten avsikt att stimulera och utmana barnens utveckling och lärande. Dock behöver skolledningen i högre grad föra diskussioner med personalen med utgångspunkt i läroplanen och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem. Arbetet för att motverka traditionella könsmönster behöver bli mer medvetet och informationen till föräldrarna om fritidshemmets nationella uppdrag behöver utvecklas.

**Är omsorgen om barnen god?**

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Personalen har ett gemensamt positivt och tydligt förhållningssätt som återspeglas i barnens handlingssätt. Gullviksskolan inklusive fritidshemmet arbetar mycket aktivt och medvetet för att förebygga konflikter och för att skapa goda kamratrelationer. Vid Skolinspektionens tidigare inspektion av skolan år 2006 uppmärksammades att skolans värdegrundsarbete behövde förbättras. Skolan har därefter gjort olika insatser vilket Skolinspektionen vid besöket lägger märke till har gett resultat. I samtal med några av barnen vid mellanmålet säger de: "Det är jätteroligt på fritids, ingen blir mobbad om man har annorlunda kläder eller sjal. Alla är snälla." Personalen har en medveten strategi för att göra vistelsen säker och barnen ges större frihet efter mognad och ålder. Många vuxna rör sig på skolgården när barnen är ute, de samtalar med barnen och stödjer dem i deras aktiviteter. Skolledningen och föräldrarepresentanterna menar att personalen har en god tillsyn och att de känner sig trygga när det gäller barnens säkerhet. Barnens fysiska välbefinnande uppmärksammas medvetet av personalen och det är lugnt och stillsamt i lokalerna. Personalen menar att det kan vara lite trängsel och knuffar i kön på väg till matsalen och mellanmålet men att de har organiserat mellanmålet på ett sätt för att minimera olägenheter. Även barnens psykiska välbefinnande uppmärksammas av personalen och vid behov involveras skolledning eller skolans krisgrupp.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Omsorgen om barnen framstår som god och det råder ett respektfullt förhållningssätt bland personal och barn. Verksamheten förefaller trygg och säker och personalen uppmärksammar barnens fysiska och psykiska välbefinnande. Personalen har positiva och nära relationer till barnen och stödjer dem i att utveckla goda kamratrelationer.

#### **Hermodsdalsskolans fritidshem**

Hermodsdalsskolan ligger i ett socialt och ekonomiskt utsatt område med enbart flerfamiljshus och 69 av de 84 barnen på fritidshemmet har annat modersmål än svenska. Verksamheten är uppdelad i två avdelningar. I den ena avdelningen går 31 barn från förskoleklass till årskurs 1 och i den andra avdelningen går 50 barn från årskurs 2–5. På fritidshemmet för de yngre barnen arbetar två fritidspedagoger och en förskollärare. På avdelning för de äldre barnen arbetar två fritidspedagoger, en barnskötare och en fritidsledare. Vid granskningsbesöket var flera i personalgruppen vikarier. Frukost och mellanmål serveras i skolans matsal. Fritidshemmets öppettider är kl. 06.15–17.30 (varannan vecka är det öppet till kl.18.30). Lokalerna, belägna i en "paviljong på skolgården" används gemensamt av skolan och fritidshemmet. På skolgården finns en lekpark med grus, övriga skolgården är asfalterad. Runt skolans område finns grönområde med ytterligare en lekpark samt fotbollsplan. Besöket på Hermodsdalsskolans fritidshem genomfördes under höstlovet.

***Erbjuder fritidshemmet en meningsfull fritid?***

*Vad har Skolinspektionen sett?*

De fria aktiviteter som erbjuds består av att rita, spela spel och spela fotboll. Därtill finns möjlighet till skapande verksamhet i begränsad utsträckning med inriktning mot slöjd och bild. Det finns ingen tydlig veckoplanering utan barnen erbjuds valfria aktiviteter alla dagar. Barn och föräldrar informeras därför inte om verksamhetens innehåll. Någon dag i veckan går barnen till idrottssalen. Stora möjligheter finns att delta i fysiska aktiviteter under vuxens ledning både ute och inne, framför allt fotboll som intresserar många av barnen. Aktiviteter som ger barnen kunskaper omvärlden utanför Hermodsalsområdet sker vid enstaka tillfällen men viljan att öka denna verksamhet finns hos personalen, eftersom de bedömer att många av barnen har liten kontakt med övriga delar av Malmö. Det förekommer få inslag som förbereder barnen att på sikt klara sig på egen hand utanför fritidshemmet eller som introducerar dem för olika möjliga fritidsintressen när de så småningom slutar på fritidshemmet. Det rum som finns för lugna aktiviteter är ett klassrum där barn sitter och pratar samtidigt som de ritar. Barnen är medvetna om sina möjligheter att delta i fritidshemmets beslut och det finns en uttalad vilja för hela skolan att vara tydlig med demokratiska processer. Under loven bedrivs en planerad pedagogisk verksamhet. Vid besöket var det höstlov och barnen var på studiebesök på museum, hade en halloweenfest, och bakade.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Verksamheten behöver både när det gäller fria och planerade aktiviteter varieras över tid och till sitt innehåll. Vidare behöver personalen erbjuda fler planerade och vuxeninitierade inslag vilka även stimulerar barnens intellektuella och emotionella utveckling. De behöver också erbjuda barnen ett innehåll som förbereder dem dels för att så småningom klara sig på egen hand, dels introducerar dem till att på egen hand forma en innehållsrik fritid när de slutat på fritidshemmet. Aktiviteter som ger barnen ökad kontakt med omvärlden behöver utökas. Informationen till föräldrar och barn om verksamhetens planering behöver förbättras. Barnens möjligheter att dra sig undan för lugn och ro behöver uppmärksammas.

***Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk verksamhet?***

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Personalen har delvis kännedom om fritidshemmets uppdrag. Ett arbete har påbörjats på initiativ av skolledningen och vissa områden har diskuterats utifrån Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem. Personalen ser endast begränsade möjligheter att diskutera de nationella målen på grund av tidsbrist under planeringstiden. Personalen har fyra timmar planeringstid per vecka som specifikt är inriktad på verksamheten i fritidshemmet. Skolledningen är förtrogen med uppdraget men inte fullt ut med det dagliga arbetet. Personalen upplever att allt för stort ansvar läggs på arbetslaget att lösa problem som uppkommer till exempel för att klara verksamheten om någon i personalen är sjuk. Någon inventering av vilka erfarenheter och behov gruppen samt enskilda barn har för att sedan omsätta det i verksamheten förekommer inte. Personalen anser att traditionella könsmonster inte är något problem på Hermodsdalsskolan men har inte tillsammans reflekterat kring området.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Hela bredden av det nationella uppdraget behöver diskuteras i personalgruppen. Personalen behöver tillsammans med ledningen inventera barngruppens och enskilda barns behov, intressen och erfarenheter för att omsätta det i verksamheten samt diskutera hur de ska arbeta för att ta tillvara barnens

nyfikenhet och lust att lära. Ett arbete med att motverka traditionella könsmönster behöver påbörjas. Ledningen behöver intensifiera det påbörjade utvecklingsarbetet och försäkra sig om att de är tillräckligt insatta i den dagliga verksamheten. Ledningen behöver också överväga om planeringstiden är tillräcklig eller används på ett tillräckligt effektivt sätt för att åstadkomma ett pedagogiskt utvecklingsarbete och samtidigt åstadkomma en väl förberedd och genomtänkt verksamhet.

### **Är omsorgen om barnen god?**

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Närvarokontrollen och tillsynen av barngruppen framstår som huvudsakligen god. Huvuddelen av personalen tycks ha en nära kontakt med barnen. De har en ambition att förstärka deras positiva beteenden hos barnen, vilket också kunde iakttas vid några tillfällen under besöket. Trots ambitionen sågs emellertid också flera motsatta situationer. Barnen i gruppen har en hård ton mot varandra och enligt personalen är det "öga för öga och tand för tand" som gäller. Personalen har inte diskuterat hur man under fritidshemstid ska arbeta för att skapa goda kamratrelationer mellan barnen men personalen tar tag i konflikter när de uppstår. All ordinarie personal har genomgått utbildning i "social och emotionell kompetens" (SET), vid besöket fanns dock två vikarierande anställda som inte var förtrogna med SET. Detta arbete ska enligt ledningen genomsyra allt arbete i skola såväl som i fritidshem. Vid vissa tillfällen under dagen när alla barn är närvarande upplever personalen i avdelningen för de äldre barnen att det är trångt inomhus och ljudvolymen är hög. Enligt ledningen har dock avdelningen inte utnyttjat alla lokaler som de har tillgång till.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Arbetet för att skapa goda kamratrelationer mellan barnen behöver förstärkas. Ledningen behöver försäkra sig om att hela personalgruppen har tillräcklig kompetens för detta. De äldre barnens möjligheter till lugn och ro inomhus behöver uppmärksammas.

### **Munkhätteskolans fritidshem**

Munkhätteskolan, med totalt cirka 500 barn, är en skola med förskoleklass och årskurserna 1–9 samt fritidshem. Bebyggelsen i skolans upptagningsområde består av både villor och flerfamiljshus. Skolan är byggd på 1960-talet och är tidstypisk med gult tegel och långa korridorer. Skolgården är svår att överblicka och har många prång och "småskolgårdar". Barnen vistas mestadels på gården utanför fritidshemslokalerna där det finns en liten gräsmatta, klätterställning och gungor. Utrymmet på gården är förhållandevis litet i relation till antalet barn som deltar i verksamheten. Barnen kan även utnyttja andra delar av skolgården, exempelvis en bandyplan som ligger bakom skolbyggnaden. Fritidshemmet har tidigare haft en avdelning för barn i förskoleklassen till och med årskurs 2 och en för årskurserna 3–6. Fritidshemsverksamheten för de yngre barnen samutnyttjade lokalerna, som är integrerade i skolans lokaler, med förskoleklassen. Medan Klubben, verksamheten för de äldre barnen, bedrevs i en angränsande byggnad och var anpassad efter åldersgruppen. Från och med höstterminen 2009 har förskoleklassen flyttats till en förskola som ligger något kvarter från skolan. Verksamheten övergår till fritidshemsverksamhet för barnen i förskoleklassen på eftermiddagen. Skolinspektionen granskade inte fritidshemsverksamheten för barnen i förskoleklassen vid inspektionstillfället. Barnen i årskurserna 1–6 har slagits samman till en grupp med 81 barn och verksamhet bedrivs i de lokaler i skolan som tidigare används av förskoleklassen och fritidshemsavdelningen för de yngre barnen. Lokalerna består av två sammanhängande klassrum inredda för verksamhet i fritidshem samt korridoren som används för exempelvis spela fotbollsspel. I en angränsande byggnad har fritidshemmet dessutom tillgång till en mindre gymnastiksal och till den lokal som de äldre barnen, Klubben, tidigare disponerade. Personalen uppger att de sällan har möjlighet att utnyttja lokalerna i före detta Klubben eftersom de inte ligger i direkt anslutning till avdelningen. Av de 81 barnen är 35 i åldern sju till åtta

år och 46 barn i åldern nio till tolv år. Cirka 90 procent av barnen har annat modersmål än svenska och ett fåtal av barnen har mycket långa vistelsetider på fritidshemmet. Antalet barn vid mellanmålet är i genomsnitt cirka 55 tillsammans med tre personal. I fritidshemmet arbetar fem personal varav tre med fritidspedagog utbildning (totalt 2,7 årsarbetare). En stor andel av barnen är barn i behov av särskilt stöd.

### **Erbjuds barnen en meningsfull fritid?**

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Barnen har tillgång till ett varierat utbud av fria aktiviteter. I ett av rummen finns en lång skänk med ett stort antal lådor som innehåller olika material för skapande verksamhet, där barnen kan välja fritt. Barnen har också tillgång till en mängd olika spel, material för att bygga och konstruera med mera. Skolinspektionen observerade att flickorna främst pysslar och skapar medan pojkarna till större del bygger, spelar biljard och fotbollsspel osv. Särskilt förberedda, planerade och varierande aktiviteter förekommer sällan utan det är främst fria aktiviteter som erbjuds barnen. Två dagar i veckan erbjuds barnen att spela basketboll då en tränare från en basketbollklubb kommer och tränar både pojkar och flickor. Utflykter genomförs företrädesvis under loven likaså andra aktiviteter som ger kunskaper och erfarenheter om omvärlden. Biträdande rektorn uppger att ett av skälen till detta är att barnen kommer och går på så olika tider att det är svårt att lämna fritidshemmet under eftermiddagen. Tidigare fanns "natur- och kultur bussen" som fritidshemmen kunde boka för att göra aktiviteter utanför fritidshemmen. Denna buss utnyttjade Munkhätteskolans fritidshem men sedan bussen dragits in måste numera skolan hyra en buss vilket, enligt personalen, blir för dyrt för skolan. Även när det gäller aktiviteter som förbereder barnen för att på sikt klara sig utanför fritidshemmet som kontakt med olika föreningar, kunna förbereda ett mellanmål, ta ansvar osv. genomförs detta främst under loven. I samtalen med de äldre barnen uttrycker de: "... det var roligare förr när vi gick på Klubben". Personalen visar sig ha olika uppfattning om den nuvarande organisationen är positiv för barnen avseende att samla alla barn i årskurserna 1–6 på samma avdelning. Skolinspektionen kan konstatera att en verksamhet som är mer anpassad för de äldre barnen (ca 9–12 år) saknas och att den verksamhet som erbjuds är den samma oavsett barnens ålder och mognad. Ett av rummen har medvetet möblerats för att barnen ska kunna koppla av eller ha koncentrerade aktiviteter. Barnen har emellertid olika uppfattning om huruvida detta är möjligt och menar att det är många barn i lokalen och att det kan bli lite stökigt ibland. Enligt personalen har de små möjligheter att genomföra gemensamma aktiviteter och lekar med barnen eftersom de hela tiden måste räkna in barnen för att veta var de är och vad de gör. Detta stämmer överens med den bild som Skolinspektionen får vid besökstillfället. I samtal med såväl personal som barn framkommer att personalen inte arbetar medvetet för att ge barnen möjlighet till inflytande över innehållet i verksamheten. De menar att inflytande är möjligheten att fritt välja aktiviteter.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Fritidshemmet erbjuder barnen ett rikt utbud av fria aktiviteter. Däremot behöver barnen regelbundet erbjuds särskilt förberedda och varierande aktiviteter under personalens ledning samt i högre grad anpassa verksamheten efter barnens olika åldrar, mognad, intressen och behov. Aktiviteter som ger kunskaper och erfarenheter om omvärlden och som förbereder barnen för att klara sig utanför fritidshemmet behöver utvecklas. Vidare behöver personalen ge barnen utrymme för att påverka och ta ansvar för verksamhetens utformning samt medvetandegöra barnen om den demokratiska processen

### **Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?**

*Vad har Skolinspektionen sett?*

De nationella styrdokumenten, läroplanen och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem, är väl kända av personalen men utgör inte en naturlig utgångspunkt när verksamheten planeras. Biträdande rektorn som ansvarar för fritidshemmet betonar fritidshemmets lärande uppdrag och att lärande ska ske genom leken. Personalen diskuterar inte eller utvärderar verksamheten i relation till de nationella målen och vilka effekter olika aktiviteter ger för barnens lärande och utveckling. Den pedagogiska tanken med verksamheten är enligt personalen och biträdande rektorn att erbjuda barnen ett smörgåsbord av möjliga aktiviteter. Barnen väljer fritt efter intresse och personalen beskriver att de i viss mån försöker få barnen att delta i aktiviteter utifrån sina behov. Men personalen tar inte systematiskt reda på vilka erfarenheter, intressen och behov gruppen och det enskilda barnet har för att omsätta det i verksamheten. Fritidspedagogerna har cirka fyra timmar i veckan till planering och övrig personal har tid i olika grad beroende på vilket uppdrag de har. Personalen och biträdande rektorn uppskattar att större delen av planeringstiden går till att planera arbetet i skolan. Biträdande rektorn uttrycker vid besöket att hon inte känner sig tillräckligt insatt i verksamheten eftersom skolan har tagit mycket av hennes tid. Hon har gjort vissa omstruktureringar i fritidshemmet bland personalen och i organisationen och har bestämt sig för att från och med höstterminen ha fokus på verksamheten i fritidshemmet. Det framkommer i intervjun att hon har ambitionen att ta mer del av den dagliga verksamheten och att mer aktivt driva utveckling samt att diskutera läroplanen och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem, med personalen. Som hon uttryckte det: "... och nu är det tid att börja prata pedagogik och utveckla fritidshemmets verksamhet". Mycket av personalens tid går åt för att räkna in barnen och hålla uppsikt över dem och Skolinspektionen observerade att personalen gavs litet utrymme för att stödja barnen i deras lek och att arbeta aktivt för att barnen ska prova på nya aktiviteter. När det gäller arbetet med att motverka traditionella könsmonster uppger personalen att barnen bär med sig kulturen från hemmet och att personalen får lägga sin tid på att diskutera grundläggande förhållningssätt med barnen. Ett aktivt och medvetet arbete för att motverka traditionella könsmonster hinns inte med, menar de. I samtalen med föräldrarepresentanterna framkommer att personalen inte har informerat om vilket uppdrag fritidshemmet har och inte heller om den löpande planeringen av verksamheten.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

De nationella styrdokumenterna är kända av såväl personal som biträdande rektorn dock behöver planeringen av verksamheten på ett tydligare sätt ha sin utgångspunkt i dessa och regelbundet utvärderas. Genom observationer och samtal kan Skolinspektionen konstatera att personalen i högre grad behöver stödja barnen i deras lek samt aktivt arbeta för att barnen ska prova nya aktiviteter. Likaså behöver personalen mer aktivt arbeta för att motverka traditionella könsmonster. Vidare behöver personalen tillsammans diskutera verksamhetens utformning utifrån de behov, intressen och erfarenheter barnen har och utifrån det nationella uppdraget omsätta det i verksamheten. Informationen till föräldrarna om den löpande planeringen av verksamheten samt om fritidshemmets uppdrag kan förbättras. Det pedagogiska ledarskapet är avgörande för att en utveckling ska kunna ske och det är av vikt att skolledningen tar aktiv del i verksamheten och att utveckla den.

***Är omsorgen om barnen god?***

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Det pågår ett aktivt arbete för att träna barnens sociala förmåga och självständighet samt att hjälpa barnen skapa goda kamratrelationer. I intervjuerna med personal och föräldrarepresentanter framkommer dock en viss oro för barnens säkerhet. Personalen är oftast fyra tillsammans med cirka 55 barn fram till klockan 15.30. En i personalen måste vara inne på avdelningen för att svara i telefon, se

till de barn som väljer att vara inne och pricka av barn som kommer och går. Övrig personal är på gården med de barn som väljer att vara ute. Personalen uppger att det är svårt att ha överblick över gården vilket även bekräftas i Skolinspektionens observationer under besöket. Föräldrarna berättar om incidenter som inträffat på skolgården på grund av att personal inte funnits i närheten. De uppger att det ibland blir konflikter exempelvis vid fotbollspelet i korridoren och att "det händer mycket runt barnen". Biträdande rektorn menar att säkerheten har blivit bättre med den nuvarande organisationen och att personalen också tagit fram säkerhetsrutiner. Hur väl dessa används i verksamheten finns anledning för ledningen att undersöka. Det visade sig vid besökstillfället att vikarien som arbetade på fritidshemmet inte kände till vilka säkerhetsrutiner som gäller. Skolinspektionen observerade också att efter mellanmålet förlorade personalen kontrollen över vilka barn som kom och gick. I fritidshemets lokaler arbetar personalen för att motverka hög ljudvolym och uppmärksammar barnens fysiska välbefinnande. Däremot när 60 barn äter mellanmål samtidigt blir det trängsel och bråk i kön in till matsalen och hög ljudnivå i både korridor och matsal. För att få barnens uppmärksamhet använder personalen olika hjälpmedel som visselpipa eller skramlar med nycklar. Skolinspektionen observerade att måltidssituationen behöver förbättras för att i högre grad bidra till att barnen under trivsamma former grundlägger goda kostvanor. Enligt biträdande rektorn pågår det ett arbete kring normer och värden i syfte att skapa ett mer enhetligt förhållningssätt och bemötande hos personalen gentemot barnen. Eftersom det är samma barn i skolan på förmiddagen som barn i fritidshemmet på eftermiddagen är det viktigt att rektorn för Munkhätteskolan säkerställer att hela skolans personal omfattas av detta arbete.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

I Munkhätteskolans fritidshem arbetar personalen för att träna barnens sociala förmåga. Dock behöver skolledningen säkerställa att barnen har en säker och trygg miljö och att personalen har möjlighet att ha uppsikt över barnen. Situationen vid mellanmålet behöver erbjudas under mer trivsamma former och arbetet med att skapa ett gemensamt förhållningssätt hos personalen fortsätta.

### **Nydalaskolans fritidshem**

*Nydala skola ligger i ett bostadsområde i stadsdelen Fosie, i södra delen av Malmö. Området består av flerfamiljshus (häften hyresrätter och hälften bostadsrätter) byggda på 1960-talet. Området är i hög grad mångkulturellt och många olika språk är representerade. Det finns fem avdelningar på fritidshemmet, Pluto (förskoleklass), Pegasus (årskurs 1), Draken (årskurs 2), Herkules (årskurs 3), Hemvisten (årskurs 4–6). Samtliga avdelningar, förutom avdelningen för de äldre barnen, är i skolans lokaler. Totalt är 169 barn inskrivna i fritidshemmet. I åldersgruppen 6–8 år finns det 93 barn och i åldersgruppen 9–12 år finns det 76 barn. Andelen barn som har annat modersmål än svenska är 84 procent (totalt 130 barn). Om man jämför med siffror för hela riket går fler av de äldre barnen (9–12 åringarna) kvar i Nydalaskolans fritidshem, nästan hälften av barnen (76 stycken). Det är vanligt att barnen går på fritidshemmet fram till årskurs sex. Cirka sex procent av barnen bedöms vara i behov av särskilt stöd. Fritidshemmet har 16 personal varav sju har högskoleutbildningar med inriktning mot fritidshemsverksamhet. Cirka 13 procent av barnen (totalt 20 barn) har mycket långa vistelsetider d.v.s. har såväl morgon- som eftermiddagstillsyn under större delen av öppethållandet samt vistas där under större delen av loven.*

### **Erbjuder fritidshemmet en meningsfull verksamhet**

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Nydalaskolans fritidshem delar in barnen i mindre grupper och har en mängd upprop varje dag. Varje avdelning har ett basrum dit barnen kommer men barnen har möjlighet att vara i flera rum (ungefär

tre rum/avdelning) under eftermiddagen. På avdelningen för de äldre barnen saknas möjlighet att dra sig undan för lugn och ro. Fritidshemsbarnens utemiljö är en skolgård där det finns lekredskap, sandlådor, klätterställ och en fotbollsplan. Parker finns också i närområdet. Barnen erbjuds i första hand fria aktiviteter och de planerade aktiviteterna som erbjuds varje vecka varierar inte utan är de samma. Det handlar om gymnastik, cykling och filmvisning. I intervjuerna med barnen framkommer att de önskar att verksamhet borde likna "elevens val" där de har möjlighet att välja mellan olika aktiviteter som de tycker är roliga som till exempel bakning, stavgång m.m. På fritidshemmet pågår inte något aktivt eller medvetet arbete med att ge barnen ansvar, delaktighet och inflytande i verksamheten eller att medvetandegöra barnen om att de ingår i en demokratisk process. Det aktiva arbetet sker istället främst under skoldagen t.ex. i SET-undervisningen och andra lektioner som leds av både lärare och fritidshemspersonal. Barnen säger i intervjuerna att de på fritidshemmet har möjlighet att välja mellan aktiviteter som de vuxna redan bestämt. Barnen säger att "fröknar bestämmer nästan allt vad vi ska leka". Personalen uppger att de inte gör systematiska inventeringar av barnens förslag och att de inte synliggör en demokratisk process för dem, beroende på att det är omöjligt för dem att hinna med detta då de måste koncentrera sig på att få vardagen att fungera. Tidigare hade fritidshemmet arbetat med förslagslådor men detta lades ned då barnen enligt personalen inte tog förslagslådorna på allvar. Fysiska aktiviteter, utflykter och aktiviteter som ger kunskap och erfarenheter om omvärlden sker främst under loven. Ledningen har avsatt extra pengar för loven för att barnen under loven ska kunna få en god pedagogisk verksamhet. Fritidshemmet på Nydala skola använder sig mycket av det kulturutbud som kommunen erbjuder och går ofta på olika arrangemang. Verksamheten är inte speciellt anpassad för de äldre barnen och aktiviteter som förbereder dem att på sikt klara sig utanför fritidshemmet erbjuds inte heller.

*Vad har Skolinspektionen kommit fram till?*

Barnen på fritidshemmet på Nydalaskola har tillgång till ett varierat utbud av fria aktiviteter men i mindre grad varierade, planerade aktiviteter som leds av personalen. Personalen behöver också förbättra arbetet med att förbereda barnen på att så småningom klara sig utanför fritidshemmet, till exempel att lära barn att göra enkla mellanmål, lära dem att ta ansvar, ge dem information om miljö och hälsa samt kännedom om utbudet av fritidsaktiviteter i kommunen. Fysiska aktiviteter, utflykter och aktiviteter som ger kunskaper och erfarenheter om omvärlden bör erbjudas mer frekvent än enbart på loven. Det saknas ett aktivt arbete med att ge barnen ansvar, delaktighet och inflytande i verksamheten i fritidshemmet samt att göra barnen medvetna om att de ingår i en demokratisk process. Verksamheten behöver i högre grad anpassas till de äldre barnen och barnens möjlighet till avkoppling och koncentrerade aktiviteter behöver likaså förbättras.

*Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?*

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Biträdande rektorn har kännedom om fritidshemmens nationella uppdrag och är förtrogen med den dagliga verksamheten, dvs. hur verksamheten planeras, genomförs och med vilken kvalitet. Intervjuer med personalen visar att även de är insatta i fritidshemmens nationella uppdrag men inte alltid diskuterar och utvärderar verksamheten i relation till de nationella målen och kraven i läroplanen och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem. Enligt intervjuerna med personalen förekommer sällan diskussioner med biträdande rektorn om verksamhetens utveckling. Rektorn menar att hon kommer att gå mer på djupet av verksamheten och arbeta mer med utvecklingsfrågor när den nya biträdande rektorn anställs. Avdelningarna planerar olika mycket. En avdelning har veckoprojekt, några har årstidsprojekt och avdelningen för de äldre barnen saknar planerade aktiviteter.

Personalen upplever att mesta delen av deras planeringstid går till att planera tiden i skolan. De säger: *"vi brinner för fritids men äts upp av skolan."* Personalen behöver mer medvetet utmana barnen att prova nya aktiviteter samt stimulera deras nyfikenhet och lust att lära. Det framkommer i intervjun med personalen att de inte arbetar aktivt för att motverka traditionella könsmönster. Tidigare har fritidshemmet periodvis haft kontakt med idrottsföreningar som tränat barnen i basket och tennis men detta finns inte idag. Vidare uppger personalen att de saknar tid och rutiner för att ta reda på barngruppernas och de enskilda barnens erfarenheter, intressen och behov för att sedan omsätta det i verksamheten. Information till föräldrarna om planering finns i tamburen då något speciellt ska hända.

*Vad har skolinspektionen kommit fram till?*

Biträdande rektorn är förtrogen med fritidshemmens nationella uppdrag och hur den dagliga verksamheten genomförs men behöver arbeta mer för att utveckla verksamheten. Biträdande rektorn behöver säkerställa att personalen i högre grad planerar verksamheten i fritidshemmet samt diskuterar och utvärderar verksamheten i relation till de nationella målen och kraven i läroplanen och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem. Vilka erfarenheter, intressen och behov gruppen och de enskilda barnen har behöver personalen systematiskt ta reda på för att omsätta i verksamheten. Verksamheten behöver utvecklas för att motverka traditionella könsmönster, stimulera barnen i deras lek och nyfikenhet samt vilja att prova på nya aktiviteter. Informationen till föräldrarna behöver förbättras när det gäller verksamhetens innehåll och fritidshemmens nationella uppdrag.

**Är omsorgen om barnen god?**

*Vad har Skolinspektionen sett?*

Det finns inga nedskrivna säkerhetsrutiner kring tillsynen av barnen vilket medför att avdelningarna ansvarar för tillsynen på olika sätt. Det framkommer vid besöket att det finns en vikarie i fritidshemmet som inte vet vilka barn de har ansvar för. Personalen berättar att uppsikten över barnen varierar beroende av vilken barngrupp det rör sig om. När det gäller tillsynen av de äldre barnen saknas detta eftersom personalen på grund av förberedelser av mellanmålet och kontrollen av barnens närvaro inte hinner vara ute hos barnen. Personalen uppmärksammar barnens psykiska välbefinnande men brister i att tillgodose barnens fysiska välbefinnande. Exempelvis observerar Skolinspektionen vid besöket att situationen vid mellanmålet behöver förbättras. Både personal och barn är högljudda och barnen säger att de känner sig stressade. Barnen berättar också att det ofta förekommer kränkningar, hot och slag på skolgården. De mest utsatta områden är King off-plattan och basketplanen. Skolgården besöks dessutom ofta av personer som inte går på skolan, som kör moped och vandaliserar vilket ger en mindre trivsamt miljö för barnen.

*Vad har skolinspektionen kommit fram till?*

Tillsynen och säkerheten för barnen på Nydalaskolans fritidshem behöver förbättras. Rutiner för tillsynen över barnen och deras säkerhet bör vara kända av alla anställda och av barnen. Personalen behöver arbeta mer aktivt med det förebyggande värdegrundsarbetet och förbättra den fysiska miljön vid bland annat mellanmålet.

## **Skolinspektionens rekommendationer och krav på åtgärder**

### **Fritidshemmens ansvar**

**Augustenborgsskolans fritidshem**

Det finns en stor variation mellan fritidshemmets avdelningar vad gäller förutsättningar och kvalitet i verksamheten.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden vad gäller meningsfull fritid:

- Avdelningen för de äldre barnen behöver erbjuda barnen en mer varierad verksamhet. Detta gäller såväl de fria som de planerade aktiviteterna.
- Verksamheten för de äldre barnen behöver innehålla inslag som ger barnen kunskaper och erfarenheter av omvärlden och förbereder dem att på sikt klara sig på egen hand.
- Samtliga avdelningar behöver involvera barnen i en demokratisk process och ge dem ansvar och inflytande över verksamhetens utformning.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden vad gäller verksamhetens pedagogiska utgångspunkt:

- Det pedagogiska syftet med den erbjudna verksamheten behöver uppmärksammas på avdelningen för de äldsta barnen och kopplas till de nationella målen och kraven för fritidshemmet.
- Ett aktivt arbete för att motverka traditionella könsmonster behöver initieras på samtliga avdelningar.
- Planeringstiden behöver utnyttjas för att bättre förbereda fritidshemmets verksamhet under eftermiddagstid (gäller ej avdelningen för de yngsta barnen).
- Informationen till de äldre barnen om verksamhetens planering behöver bli bättre.

I granskningen har följande förhållande bedömts strida mot författning

- Fritidspedagoger som saknar anställning som lärare i grundskolans årskurs 1–3 genomför utvecklingssamtal (7 kap. 2 § grundskoleförordningen)

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden då det gäller omsorgen om barnen:

Personalen har i huvudsak ett positivt förhållningssätt till barnen men

- Fritidshemmet måste säkerställa att barn inte känner obehag inför personals förhållningssätt.
- Arbetet för att förebygga kränkande behandling måste vara aktivt och genomtänkt också under fritidshemstid.
- Fritidshemmet behöver organisera verksamheten så att relationerna mellan vuxna och barn inte blir ytliga och präglas av ständiga avbrott och personalens stress.
- Barnens möjligheter att få lugn och ro inomhus i avdelningen för årskurs 1 och 2 behöver uppmärksammas liksom barnens välbefinnande vid mellanmålet när det intas utomhus.

**Gullviksskolans fritidshem**

Fritidshemmet vid Gullviksskolan erbjuder barnen en meningsfull fritid och omsorgen om barnen är god. Det finns en medveten pedagogisk avsikt med den erbjudna verksamheten som syftar till att utveckla barnen socialt, fysiskt, intellektuellt och emotionellt.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en meningsfull fritid:

- Barnens inflytande och ansvar över verksamhetens utformning behöver öka och den demokratiska processen behöver tydliggöras för dem.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en pedagogisk utgångspunkt i verksamheten:

- Skolledningen behöver tillsammans med personalen regelbundet diskutera och utvärdera verksamheten i fritidshemmet i förhållande till de nationella målen.
- Arbetet för att motverka traditionella könsmönster behöver göras mer medvetet och aktivt.
- Skolledningen behöver tillse att föräldrarna får kännedom om fritidshemmets nationella uppdrag.

**Hermosdalsskolan fritidshem**

Hermosdalsskolan har ett tydligt arbete för att stärka barnens möjlighet att påverka sin vardag.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområden avseende att erbjuda barnen en meningsfull verksamhet:

- Fritidshemmet behöver erbjuda barnen en mer varierad verksamhet såväl vad gäller innehåll som över tid.
- Barnen behöver mer regelbundet erbjudas planerade och vuxenledda aktiviteter.
- Inslag i verksamheten som bidrar till barnens intellektuella och emotionella utveckling behöver öka.
- Inslag som förbereder barnen att på sikt skapa en innehållsrik fritid och klara sig på egen hand utanför fritidshemmet behöver öka.
- Aktiviteter som ger barnen erfarenheter av miljön utanför bostadsområdet behöver öka.
- Informationen till föräldrar och barn om verksamhetens planering behöver förbättras.
- Barnens möjligheter att dra sig undan för lugn och ro behöver uppmärksammas.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden avseende genomtänkt pedagogisk utgångspunkt:

- Det nationella uppdraget utifrån läroplan och allmänna råd behöver diskuteras och förankras i hela personalgruppen.
- Barngruppens och enskilda barns behov och erfarenheter behöver inventeras.
- Diskussioner kring hur man ska arbeta för att ta tillvara barnens nyfikenhet och lust att lära och hur man ska arbeta för att motverka traditionella könsmönster behöver påbörjas.

- Ledningen behöver öka sin förtrogenhet med den dagliga verksamheten.
- Ledningen behöver intensifiera det påbörjade utvecklingsarbetet.
- Ledningen behöver säkerställa att den gemensamma planeringstiden används för att utveckla fritidshemmets verksamhet.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden avseende god omsorg:

- Arbetet för att skapa goda kamratrelationer mellan barnen behöver förstärkas.
- De äldre barnens fysiska välbefinnande inomhus behöver uppmärksammas.

#### **Munkhätteskolans fritidshem**

Fritidshemmet erbjuder ett rikt utbud av fria aktiviteter under terminen och ett mer planerat och varierat utbud under loven. Organisationen är ny sedan höstterminen 2009 och har en stor utvecklingspotential.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en meningsfull fritid:

- Planeringen av verksamheten behöver utvecklas för att i högre grad erbjuda regelbundna särskilt förberedda, planerade och varierade aktiviteter under personalens ledning och anpassas efter olika barns intressen och ålder.
- Aktiviteter som ger kunskaper om omvärlden och som förbereder barnen att på sikt klara sig själva utanför fritidshemmet behöver utvecklas.
- Barnens inflytande och ansvar över verksamhetens utformning behöver öka och den demokratiska processen behöver tydliggöras för dem.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en pedagogisk utgångspunkt:

- Personalen behöver på ett medvetet sätt ta reda på vilka erfarenheter, intressen och behov gruppen och enskilda barn har och omsätta det i verksamheten.
- Skolledningen och personalen behöver tillsammans reflektera kring verksamhetens pedagogiska syfte och därvid uppmärksamma hur man ska arbeta för att stimulera barnens lärande och i övrigt stödja barnens sociala, emotionella, intellektuella och fysiska utveckling.
- Skolledningen och personalen behöver regelbundet diskutera och utvärdera verksamheten i fritidshemmet i relation till de nationella målen i läroplanen och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem.
- Skolledningen behöver i högre grad ta del av den dagliga verksamheten samt aktivt driva utvecklingen av fritidshemmet med utgångspunkt i skollagen, läroplanen och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i fritidshem.
- Arbetet för att motverka traditionella könsmonster behöver utvecklas.
- Informationen till föräldrarna om planeringen av verksamheten och fritidshemmets uppdrag behöver utvecklas.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en god omsorg:

- Skolledningen måste säkerställa att personalen har möjlighet att ha god tillsyn över barnen och erbjuda barnen en trygg och säker miljö såväl ute som inne.
- Barnens fysiska välbefinnande vid mellanmålet behöver förbättras.
- Arbetet med normer och värden bör fortsätta.

**Nydalaskolans fritidshem**

Fritidshemmet vid Nydalaskolan erbjuder barnen ett utbud av fria aktiviteter.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en meningsfull fritid:

- Barnen behöver erbjudas en större bredd av förberedda, vuxenledda aktiviteter som stimulerar barnens utveckling och lärande.
- Verksamheten behöver utvecklas och i högre grad anpassas efter de äldre barnens intressen och behov.
- Aktiviteter som ger kunskap om omvärld och som förbereder barnen på att klara sig utanför fritidshemmet behöver utvecklas.
- Barnens inflytande över verksamhetens innehåll och utformning behöver förbättras och den demokratiska processen behöver tydliggöras för dem.
- De äldre barnens möjlighet att kunna dra sig undan för lugn och ro behöver förbättras.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt:

- Ledningen för fritidshemmet behöver aktivt delta i att utveckla verksamheten mot de nationella målen samt följa upp och utvärdera verksamheten kontinuerligt.
- Ledningen behöver säkerställa att personalen planerar verksamheten i fritidshemmet.
- Personalen behöver på ett medvetet sätt ta reda på vilka erfarenheter, intressen och behov gruppen och enskilda barn har och omsätta det i verksamheten.
- Personalen behöver tillsammans reflektera kring verksamhetens pedagogiska syfte och därvid uppmärksamma hur de ska arbeta för att stimulera barnens nyfikenhet, lust att lära och deras vilja att prova på nya aktiviteter.
- Arbetet för att motverka traditionella könsmönster behöver utvecklas.
- Informationen till föräldrarna om planeringen av verksamheten och fritidshemmets nationella uppdrag behöver utvecklas.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområde avseende en god omsorg:

- Skolledningen måste säkerställa att personalen har en god tillsyn över barnen och att barnen erbjuds en säker miljö.
- Den fysiska miljön vid bland annat mellanmålet behöver förbättras.

**Huvudmannens ansvar**

I denna granskning bedöms inte i sig kommunernas styrning och ledning av skolbarnsomsorgen. Inte heller kvalitetsarbetet berörs. Sådana bedömningar har emellertid gjorts i Skolinspektionens regelbundna tillsyn som för Malmö kommuns del slutfördes i mars 2006 (se särskilda rapporter för Malmö kommun dnr 53-2004:2786 samt Stadsdel Fosie dnr 53-2004:2792) Vid den intervju som i denna granskning genomförts med barn- och ungdomsutskottets vice ordförande och barn- och ungdomschefen framgår att de ytterst ansvariga i liten utsträckning får signaler om vad som är fritidshemmens svagheter och problem. Granskningen av kvaliteten i fem fritidshem i Stadsdel Fosie, Malmö kommun visar att det finns stora variationer mellan fritidshemmen när det gäller pedagogisk medvetenhet och i vilken mån barnen erbjuds en meningsfull och utvecklande fritid samt en säker och god omsorg. Kommunen har som huvudman ansvar för att alla barn i Malmö kommuns fritidshem, oavsett placering, erbjuds en verksamhet av hög och jämn kvalitet.

**Uppföljning**

Skolinspektionen begär senast den 20 september 2010 en redovisning från Stadsdel Fosie, Malmö kommun. Av redovisningen ska framgå vilka utvecklingsinsatser som gjorts för att komma till rätta med de kvalitetsbrister som konstaterats. Insatserna ska redovisas per fritidshem och skickas till Skolinspektionen i Lund, Gasverksgatan 1, 222 29 Lund. Malmö kommun ska vidare och senast **den 29 juni 2010** redovisa till samma adress vilka åtgärder som har vidtagits beträffande de förhållanden som berör utvecklingssamtal som genomförs av fritidspedagoger vid Augustenborgsskolan.

På Skolinspektionens vägnar

Peter Ekborg  
T.f. Avdelningschef

Ebba Svartz  
Undervisningsråd/föredragande

**Bilaga**

Författningsstöd till granskningens frågeområden